

CITOVÁ VAZBA V PARTNERSKÝCH VZTAZÍCH: Current Relationship Interview

LENKA LACINOVÁ¹

Abstrakt: Příspěvek představuje jednu z rozhovorových metod k zjišťování citové vazby v partnerských vztazích dospělých Current Relationship Interview a možnosti jejího využití ve výzkumu a psychologické praxi.

Klíčová slova: Citová vazba v partnerských vztazích; Rozhovor o současném vztahu, RSV

Teorie citové vazby (*attachment theory*) patří k jedné z nejvíce „plodných“ koncepcí v oblasti vývojové a sociální psychologie v uplynulých 40 letech. Na základech práce Johna Bowlbyho a jeho následovatelů se „urodilo“ během této doby skutečně nebývalé množství empirických studií, které zdokumentovaly mnohé významné spojitosti mezi podobou citové vazby a chováním, emočními a kognitivními aspekty blízkých vztahů (Cassidy & Shaver, 2008). Zjednodušeně lze toto nepřehledné množství empirických výsledků dělit ze dvou různých pohledů. Jedním z nich je zaměření na jednotlivá vývojová období, kdy od 90. let minulého století došlo k rozšíření původního Bowlbyho a Ainsworthové zkoumání rané vazby dětí k pečujícím osobám (pro historický přehled viz Ainsworth & Bowlby, 1991) na dospělé, ať již při sledování retrospektivního hodnocení dospělých ve vztahu k rodičům (Hesse, 1999; Main & Goldwyn, 1998), tak při výzkumu partnerských vztahů (Hazan & Shaver, 1987). Druhou dělicí perspektivou je pak metodologický přístup ke zkoumání citové vazby, který se manifestuje ve dvou odlišných proudech vycházejících z vývojové či sociálně psychologické tradice. První z těchto přístupů volí k detekci a popisu citové vazby pozorování chování dětí v situacích, které vyvolávají aktivaci systému citové vazby (viz Strange Situation Test/SST; Solomon & George, 2008) nebo metodu polostrukturovaného rozhovoru zaměřujícího se na aktuální stav mysli dospělého ve vztahu k minulým zážitkům v dětství (viz Adult Attachment Interview/AAI; Main & Goldwyn, 1998), popř. na stav mysli dospělého v kontextu partnerských vztahů (viz Current Relationship Interview/CRI; Crowell & Owens, 1996), zatímco sociálně-psychologicky orientovaní badatelé spoléhají na sebezposuzovací metody. Přestože se oba tyto způsoby zkoumání odkazují ke stejným teoretickým východiskům, bylo by zjednodušující vnímat empirické

---

¹ Institut výzkumu dětí, mládeže a rodiny, Fakulta sociálních studií MU, Joštova 10, 602 00 Brno

výsledky z těchto odlišných přístupů jako jednoduše zaměnitelné. Jak ukazují například výsledky metaanalýzy provedené Roismanem et al. (2007), souvislost mezi skóry získanými prostřednictvím AAI a sebezposouzením dimenzí stylů citové vazby je triviální až malá (průměrné $r = .09$). Zmínění autoři v závěrech své studie zmiňují potřebnost integrace obou přístupů, neboť jak se ukazuje, predikční schopnost proměnných z okruhu konceptu citové vazby měřených těmito odlišnými přístupy se může v různých ukazatelích psychické adaptace, popř. psychopatologie vhodně doplňovat. Je proto zřejmé, že volba přístupu k zachycení citové vazby by měla být podložena poučenou úvahou o limitech a přednostech, kterými se jednotlivé měřící nástroje vyznačují, a především „zakázkou“ badatele či psychologa/psychoterapeuta s potřebou diagnostiky citové vazby u klienta. Přehled metod zaměřených na měření citové vazby v dospělosti podává např. Crowellová a Trebouxová (1995) nebo nověji Ravitzová, Maunder, Hunter, Sthankiya a Lancee (2010).

Jedním ze způsobů, vycházejících z vývojově psychologického proudu uvažování a využívající polostrukturovaného rozhovoru k získání informací o podobě citové vazby v partnerských vztazích dospělých, je metoda Current Relationship Interview (Rozhovor o současném vztahu; Crowell & Owens, 1996), jejíž deskripce a možnosti použití jsou náplní tohoto příspěvku.

Current Relationship Interview

CRI lze nejjednodušeji představit jako „partnerskou“ paralelu k nejznámějšímu a zřejmě jednomu z nejčastěji používaných způsobů rozhovorového zjišťování stavů myslí s ohledem na citovou vazbu k rodičům, kterým je již výše zmiňované Adult Attachment Interview (Main & Goldwyn, 1998). Cílem CRI je zjistit mentální reprezentace citové vazby v rámci partnerského vztahu na základě toho, jak jsou reflektovány ve způsobu, kterým o svém vztahu s partnerem hovoří. Struktura a obsah dotazování v rámci CRI stejně jako AAI jsou konstruovány tak, aby povzbudily dotazovaného k popisu jeho vztahu k rodičům (AAI) nebo partnerovi (CRI) a k uvádění konkrétních příkladů, které zmiňované aspekty vztahu ilustrují prostřednictvím popsání epizod z dětství či vztahové partnerské historie či současnosti. Oproti sebezposuzovacím dotazníkovým metodám tak oba dva rozhovory sledují kromě reflektovaných, uvědomovaných aspektů popisovaných vztahů také na jejich neuvědomovanou složku prostřednictvím analýzy „jazyka“ v rozhovoru poskytnutých narativ. CRI bylo vyvinuto s odkazem na tzv. hypotézu prototypu, která předpokládá, že blízké vztahy dospělých jsou ve své podstatě a organizaci stejné jako vazbové vztahy mezi rodičem a dítětem (Crowell, Fraley, & Shaver, 2008). Jednotlivé tematické okruhy dotazování byly tedy budovány cíleně tak, aby bylo možno sledovat proces, během kterého se novější vztahy citové vazby (zde v rámci partnerství) integrují do existujících reprezentací citové vazby z minulosti nebo jak se případně nové reprezentace v partnerském vztahu vytvářejí.

Rozhovor CRI se skládá z otázek cílených na historii partnerských vztahů respondenta, především pak na podobu současného vztahu a charakteristické vlastnosti partnera. Pozornost je věnována chování obou partnerů ve vztahu (respondent posuzuje jak svoje

chování, tak chování svého partnera), otázky se zaměřují především na chování spojené s poskytováním a vyhledáváním péče a opory partnerovi a od partnera.

CRI využívá stejně jako AAI polostrukturovaný formát rozhovoru, v jehož rámci jsou respondentovi kladeny otázky v určeném pořadí. V případě CRI se jedná o 15 hlavních otázek a řadu doplňujících podotázek, které slouží k popisu vztahové historie a současnosti respondenta, přičemž tazatel při dotazování musí mít na paměti, že jeho podíl v rozhovoru spočívá pouze v jeho navigaci k daným tématům a musí se vyhnout především tomu, aby neovlivňoval a neměnil respondentův přirozený způsob odpovídání. Délka administrace CRI je zhruba srovnatelná s trváním metody AAI, jedná se zhruba o 45–90 minutový rozhovor, který je po realizaci rozhovoru z nahrávky doslovně přepisován, s pauzami, přerušováními v toku řeči (intonace, prosodie a neverbální chování se nezaznamenává) s označením jednotlivých řádků číslováním.

Struktura a obsah CRI

Rozhovor je zahájen otázkami na vztahovou minulost respondenta (např. věk v době zahájení prvního partnerského vztahu; charakter, počet, délka minulých vztahů; popis subjektivně významného předchozího vztahu, jeho rozpadu/rozvodu v případě, že se jednalo o manželství). V dalším bloku je respondent dotazován na základní údaje o současném vztahu (např. okolnosti seznámení se současným partnerem, délka vztahu, podoba kontaktu s rodinou partnera; povědomí respondenta o vztahové historii partnera). Po tomto úvodu je respondent požádán, aby svůj současný partnerský vztah přiblížil prostřednictvím pěti adjektiv nebo slovních spojení, frází (podobně jako jsou žádáni respondenti v rámci AAI o adjektiva vystihující matku a otce). Jakmile respondent tyto deskripce vztahu poskytne, je vyzván, aby k nim podal bližší informace v podobě popisu vzpomínek, situací, nebo příhod, které se k danému adjektivu vztahují a dokládají na konkrétní úrovni jeho volbu. Takto je respondent dotazován na všechny popisná slova/slovní spojení, která jako popis svého současného vztahu uvedl. Při vedení rozhovoru v této části je velmi důležité, aby tazatel nezasahoval do způsobu, jakým respondent svou volbu zdůvodňuje, nesnažil se redefinovat užití adjektiv, nenabízel své významy a umožnil i kontradikce v respondentově vysvětlení.

Další otázky jsou směřovány k okolnostem seznámení páru a také k respondentově reprezentaci „dobrého manželství/partnerství“ a srovnání této představy se současnou realitou v jeho vztahu, mapováno je také subjektivní vnímání změn u partnera a jeho srovnání s jinými lidmi (především s předchozími partnery). Následující dvě sekce otázek jsou zásadní pro získání informací o podobě chování, které lze zařadit pod dvě funkce citové vazby, tedy jisté základny (*secure base*) a bezpečného přístavu (*safe haven*). Otázky jsou směřovány na chování respondenta a jeho popis chování partnera v situacích, kdy je jeden z nich unaven, nemocen či přetížen, jedná se tedy o okolnosti vedoucí k aktivaci systému citové vazby a funkce vyhledávání blízkosti a bezpečného přístavu. Otázky také směřují k tomu, jak partneři vzájemně ne/podporují svou nezávislost a osobní zájmy, kontakty s přáteli nebo kariérní růst. V další části je respondent dotazován na životní cíle a také na to, jak je v jejich dosahování partnerem

podporován nebo jak se jeho životní cíle v průběhu a díky partnerství změnily. Důležitou součástí rozhovoru je také dotazování na téma případného dlouhodobějšího odloučení partnerů a to, jakým způsobem je respondent prožívá. Tazatel se také ptá, zda se respondent domnívá, že se jeho osobnost v průběhu manželství/partnerství nějak změnila a popř. v jakých aspektech. Poslední část rozhovoru se věnuje hodnocení minulosti a budoucnosti: respondent se vyjadřuje k tomu, jak vnímá manželství svých rodičů, hodnotí podobnosti a rozdíly ve srovnání se svým partnerstvím, dále také to, jak partner vychází s jeho rodiči apod. Mezi dotazy na budoucnost se objevují otázky na dítě/děti a to, jak je dle respondenta partnerství dětmi ovlivněno (pokud dosud respondent děti nemá, je dotazován na případné budoucí rodičovství), dále pak také na odhadované problémy, které by dle respondenta mohly v partnerství v budoucnosti nastat. Zcela na závěr se tazatel zajímá o to, co nejdůležitějšího se respondent v partnerství naučil a co se podle něj v něm naučil jeho partner.

Vyhodnocování rozhovorů – skórovací systém

Skórovací systém CRI (Crowell & Owens, 1998) byl vytvořen po vzoru skórovacího systému AAI (Main & Goldwyn, 1984) a stejně tak dosud nebyl publikován. Vedení rozhovorů a jeho vyhodnocování je podmíněno absolvováním kurzu a následným ověřením reliability vyhodnocení autorkou skórovacího systému a manuálu, kterým je podmíněno užití metody pro výzkumné účely (Crowell, 2011). Pro užití rozhovoru a orientační vyhodnocení v rámci poradenství a psychoterapie autorka verifikaci kódování nepožaduje, nicméně je nutné, aby případný uživatel absolvoval cca pětidenní základní kurz v administraci a vyhodnocování této metody².

Skórování se provádí z transkriptu rozhovoru (jeho náležitosti viz výše) prostřednictvím škál, které postihují (1) respondentovo chování a způsob přemýšlení a reflexe témat, situací a událostí, které jsou relevantní citové vazbě; (2) partnerovo chování; a (3) diskurz rozhovoru (jedná se o přítomnost hněvu, pohrdání nebo idealizace v průběhu rozhovoru a zejména o celkovou koherenci rozhovoru). Hodnotící škály jsou zakotveny popisy s konkrétním bodovým hodnocením (1–7) a lze je shrnout do tří domén: (a) minulost respondenta (intenzita předchozích vztahů; kvalita manželství rodičů – vřelost; kvalita manželství rodičů – konflikt; spokojenost s partnerským vztahem respondenta); (b) chování respondenta a jeho partnera (láskyplné chování; odmítání citové vazby; nadměrná zainteresovanost vztahem; ovládnutí; závislost; komunikace³; vyhledávání a přijímání péče; poskytování péče); a (c) stav mysli (hodnocení intimity; hodnocení nezávislosti; rozzlobený projev; pohrdání partnerem či citovou vazbou; idealizace či normalizace partnera/vztahu; pasivní řeč; strach ze ztráty partnera; nerozřešený/dezorganizovaný; koherence přepisu rozhovoru). Výsledkem skórování je přiřazení respondenta k jednomu ze tří hlavních typů – jistý, odmítavý, zapletený, a specifikace podtypu. Jistá klasifikace se dělí dále na subtypy: (1) *poněkud odmítaví nebo omezující ve vztahu k citové vazbě*; (2) *jistí ve vztahu k citové vazbě*; (3) *mírně*

² V ČR tento kurz proběhl v prosinci 2011 v Praze díky iniciativě a organizaci PhDr. P. Doležalové.

³ Pro vyhodnocování doporučuje autorka na základě zkušeností tuto škálu vynechávat (Crowell, ústní sdělení, prosinec 2011).

zapletení ve vztahu k citové vazbě. Odmítavá klasifikace se rozděluje na čtyři subtypy: (1) *lhostejnost vůči citové vazbě*; (2) *devalvace partnera/citové vazby*; (3) *omezení v prožívání vztahu s partnerem nebo citové vazby*; a (4) *strach ze ztráty partnera*. Podobně se pak zapletená klasifikace dělí na (1) *pasivní*; (2) *rozzlobení*; (3) *zapletení (enmeshed)*, a (4) *ovládající*.

Jak je zřejmé z výčtu hodnotících škál, posouzení rozhovoru vychází z hodnocení stavu mysli ve vztahu k citové vazbě, chování v rámci vztahu, které spadá pod funkce citové vazby a podobně jako v AAI hraje významnou roli hodnocení celkové koherence rozhovoru a respondentova projevu. Posledně zmíněný aspekt vychází z práce filozofa jazyka H. P. Griceho (1975) a jeho pravidel. Aby bylo možno považovat konverzaci za koherentní, respondenti by měli kooperovat na dosažení cíle rozhovoru (v tomto případě zjištění, jak respondent prožívá vztah se svým partnerem). K dosažení daného cíle je nutné, aby respondentův projev naplňoval čtyři hlavní zásady, kterými jsou: kvalita (zjednodušeně uvěřitelnost, důvěryhodnost sdělovaného), kvantita (přiměřená délka výkladu), souvislost nebo relevance (linie výkladu a adekvátnost ve vztahu k tématu) a způsob (srozumitelnost a forma vyjádření).

Obecně lze říci, že rozhovor respondenta zařazeného na základě skórování do hlavní kategorie jistý, se vyznačuje vysokou koherencí. Jak uvádí Crowellová, Fraley a Shaver (2008), takový respondent během rozhovoru přesvědčivě popisuje vlastní nebo partnerovo chování vztahující se k poskytování jisté základny, nebo je schopen případné negativní chování partnera v tomto kontextu souvisle s tazatelem probrat. Jedním ze znaků „jistého rozhovoru“ tak může být i to, že přestože se respondentovi v současném vztahu nedostává optimální odezvy na potřeby vyvolané aktivací citové vazby, vyjadřuje se pozitivně ve vztahu k hodnotě a funkci takového chování a nedevalvuje je. Naopak snižování významu a důležitosti těchto aspektů vztahu i navzdory tomu, že je v rozhovoru respondentem partner popisován jako vřelý, podporující a láskyplný, lze pokládat za ukazatel vedoucí směrem k odmítavé klasifikaci. Dalšími obecnými znaky pak je jistá inkoherece popisu, která se může projevovat např. normalizací vztahu a výrazně zvýšenou potřebou autonomie a nezávislosti. Klasifikace zapletený ve vztahu k partnerovi/citové vazbě se pak připisuje respondentům, kteří se v rozhovoru zdají být zmatení, nazlobení nebo je z rozhovoru zřejmé, že se snaží ovládat vztah či partnerovo chování.

Možnosti užití CRI

Jak již bylo zmíněno dříve, pobídkou pro konstrukci této metody byla snaha získat další empirická data pro ověřování tzv. hypotézy prototypu citové vazby, jednalo se tedy o primárně výzkumné účely. CRI je tak jednou z nejčastěji výzkumně používaných metod, která se zaměřuje na zjišťování specifických reprezentací citové vazby v kontextu partnerství dospělých lidí. Dalším, byť méně užívaným nástrojem je pak Couple Attachment Interview/CAI Alexandrovové a Cowanových (2005) nebo Marital Attachment Interview/MAI Dicksteinové a kolektivu (2001). Výsledky studií, které sledovaly jak obecné, tak specifické reprezentace citové vazby prostřednictvím AAI a CRI

(např. Crowell, Treboux, & Watters, 2002; Treboux, Crowell, & Watters, 2004; Behringer, Reiner, & Spangler, 2011) naznačují, že přes logicky očekávaný překryv (ve studii Crowellové, Trebouxové a Watterse z roku 2002 skóry jistoty z AAI a CRI vykazovaly souvislost $r = .51$) je přínosné zachytit jak starší a obecnější, tak aktuální a specifické reprezentace v kontextu partnerství, popř. jejich kombinace, které se ukazují jako dobrý ukazatel adaptace v manželství (Treboux, Crowell, & Watters, 2004).

Judith Crowellová (ústní sdělení, prosinec 2011) při představení metody CRI v rámci úvodního kurzu administrace a skórování metody uvedla následující možnosti jeho klinického využití: rozhovor lze použít pro doplnění informací o vztahovém kontextu např. u psychiatrických pacientů, pro zjištění pocitů a chování v partnerském vztahu, pro doplnění informací o konfliktním chování, jako způsob detekce individuálních vzorců adaptace a zvládacích strategií, autobiografických vzpomínek a také v párové terapii. V psychoterapii pak může sloužit k identifikaci témat a stylů v rámci vztahu, na základě zjištění z rozhovoru může také terapeut pomáhat páru se vzájemnou spoluprací a s procesem rozvíjení schopnosti mentalizace. Dále slouží k detekci traumat a s nimi související dezorganizace zvládacích strategií apod. Na rozdíl od AAI, u kterého bylo metaanalýzou u klinické i intaktní populace prokázáno, že některé formy nejistoty souvisí s psychopatologií (Bakermans-Kranenburg & van IJzendoorn, 2009), u nejistoty detekované prostřednictvím CRI souvislosti s psychiatrickými diagnózami prokázány nebyly. Behringerová (2011) nicméně referovala o těsných souvislostech některých škál CRI (konkrétně se jednalo o škály rozzlobený projev a pohrdání partnerem/citovou vazbou) s negativními emocemi jako osamělost u klientů s burn-out syndromem, kteří procházeli několikátýdenní psychodynamicky orientovanou terapií.

V českém prostředí, jak již bylo zmíněno, proběhl úvodní kurz vedený autorkou metody, ze kterého vzešla iniciativa překladu manuálu a skórovacího systému⁴, jehož zveřejnění na webu je autorkou metody J. A. Crowellovou podmíněno získáním certifikace kódování zkušebních rozhovorů. Lze předpokládat, že v některém z dalších čísel Testfóra by tak český čtenář mohl získat přístup k odborně lektorovanému překladu manuálu této metody a mohl by být motivován k následnému vyhledání možnosti kurzu a tréninku v administraci CRI, které skýtá široké možnosti využití jak ve výzkumných, tak i praktických aktivitách v oblasti partnerských či rodinných vztahů.

---

⁴ Pokud je autorce tohoto příspěvku známo, metoda CRI byla v českém prostředí pilotně použita pouze v diplomové magisterské práci M. Ledvinové (2014), která se účastnila zatím jediného školení v použití metody v ČR.

Literatura:

- Ainsworth, M. D., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46(4), 333-341.
- Alexandrov, E. O., Cowan, P. A., & Cowan, C. P. (2005). Couple attachment and the quality of marital relationships: method and concept in the validation of the new couple attachment interview and coding system. *Attachment and Human Development*, 7(2), 123-152.
- Bakermans-Kranenburg, M. J., & van IJzendoorn, M. H. (2009). The first 10,000 Adult Attachment Interviews: distributions of adult attachment representations in clinical and non-clinical groups. *Attachment & Human Development*, 11(3), 223-263, DOI: 10.1080/14616730902814762
- Behringer, J. (August, 2011). *Representations of Past and Current Attachment Relationships as Predictors of Emotional Experience and Emotion Regulation Strategies in Patients Presenting with Burnout Syndrome*. Paper presented on 5th biennial International Attachment Conference: Attachment - the importance of intimate relationships from the cradle to the grave. Oslo, Norway.
- Behringer, J., Reiner, I., & Spangler, G. (2011). Maternal representations of past and current attachment relationships, and emotional experience across the transition to motherhood: a longitudinal study. *Journal of Family Psychology*, 25(2), 210-219. doi: 10.1037/a0023083.
- Cassidy, J., & Shaver, P. R. (2008). *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (2nd ed.). New York: Guilford Press.
- Crowell, J. A., & Owens, G. (1996). *Current Relationship Interview and scoring system*. Unpublished manuscript, State University of New York at Stony Brook.
- Crowell, J. A. & Treboux, D. (1995) A review of adult attachment measures: Implications for theory and research. *Social Development*, 4, 294-327.
- Crowell, J. A., Treboux, D., & Watters, E. (2002). Stability of attachment representations: The transition to marriage. *Developmental Psychology*, 38(4), 467–479.
- Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. In P. Cole, & J. L. Morgan (Eds.), *Speech Acts* (41 – 58). New York: Academic Press.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511–524.
- Hesse, E. (1999). The Adult Attachment Interview: Historical and current perspectives. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 395–433). New York: Guilford Press.
- Ledvinová, M. (2014). *Citová vazba v současném partnerském vztahu u klientek azylových domů pro matky s dětmi*. Nepublikovaná diplomová práce. Praha: FF UK.
- Main, M., & Goldwyn, R. (1998). *Adult Attachment Rating and Classification Systems (Version 6.0)*. Unpublished manuscript, University of California, Berkeley.
- Ravitz, P., Maunder, R., Hunter, J., Sthankiya, B., & Lancee, W. (2010). Adult attachment measures: A 25-year review. *Journal of Psychosomatic Research*, 69, 419–432.
- Roisman, G. I., Holland, A., Fortuna, K., Fraley, R. Ch., Clausell, E., & Clarke, A. (2007). The Adult Attachment Interview and Self-Reports of Attachment Style: An Empirical Rapprochement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(4), 678–697.

Solomon, J., & George, C. (2008). The measurement of attachment security and related constructs in infancy and early childhood. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 383–415). New York: Guilford Press.

Treboux, D., Crowell, J. A., & Watters, E. (2004). When “new” meets “old”: Configurations of adult attachment representations and their implications for marital functioning. *Developmental Psychology*, 40(2), 295–314.

Lacinová, L. (2015). Romantic attachment: Current Relationship Interview

Contribution describes one of the interview methods for romantic adult attachment measuring and possibilities of its use in research and clinical context.

Keywords: Romantic attachment; Current Relationship Interview, CRI

Podpořeno z projektu OPVK:

SOVA-21 – Internacionalizace, inovace, praxe: sociálně-vědní vzdělávání pro 21. století,
CZ.1.07/2.2.00/28.0225

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ